

ČO SA NAUČÍŠ, NESTRATÍŠ!

Škola môže pripraviť žiakov na toto – alebo pre život. Len málo generácií učiteľov malo dôležitejšiu úlohu, ako tá dnešná.

Nie je dovolenka ako dovolenka

Čo môže urobiť škola pre žiaka

Môže predstaviť žiakom primárny účel dovolenky – ako príjemného a relaxačného a súčasne obohacujúceho a atraktívneho prežívania „voľného“ času rozmyšľajúceho človeka. A môže mu pomôcť lepšie chápať riziká masového, tuctového, drahého a nezdravého konzumu, ktorý sa dnes bežne za dovolenku považuje. Škola je ideálna inštitúcia so všetkými teoretickými predpokladmi na to, aby túto nezaplatiteľnú vedomosť svojim žiakom odovzdala.

Súvislosti

Hitom dnešnej uponáhľanej, otrávenej a neuspokojenej spoločnosti je plytvanie voľného času na naháňanie gradujúcich zážitkov a atrakcií. Kto by sa nechcel po dovolenke pred seberovnými predviesť čímsi exotickým a novým? Čo bolo včera, zajtra už obyčajne nestačí. A tak lietadlá a autá vystriedali bicykle a tenisky, apartmány tisícky kilometrov od domova s „all-inclusive“ nahradili večerné opekačky pred stanmi a zaplatená zábava na vyplnenie voľného času takmer pochovala fyzickú námahu.

Konzumný turizmus však má svoje vážne dôsledky, individuálne aj spoločenské. Atomizuje ľudí, vykráda peňaženky, ohlupuje hlavy, kazí vkus, ničí prostredie... a aj destabilizuje klímu. Ešte pred štvrtstoročím by ste asi potrebovali lupu, aby ste našli žiaka základnej školy, ktorý bol na dovolenke lietadlom. Dnes by asi tí, čo takto ešte necestovali, boli v mnohých školách v menšine. Dôsledky konzumnej turistiky radi a ľahko prehliadame, v školách aj v rodinách.

Pritom máme na dosah celú škálu príležitostí, ktoré – inteligentne skombinované – ponúkajú lacnejšie, zdravšie a vzrušujúcejšie alternatívy. Hory a kopce, doliny a potoky, hrady a kaštiele, kúrie a mlyny, pamiatky, farmy a tábory, kurzy majstrov a remeselníkov, brigády a víkendovky, cyklotrasy... Netreba veľa a skutočná zábava a poznávanie by mohli nahradiť gýčové atrakcie a konzum.

Škola v tomto určite nenahradí rodinu. Ale môže mladým ľuďom, ukázať, ako sa dá využiť voľný čas. Napríklad prostredníctvom výletov, exkurzií či krúžkov.

ČO SA NAUČÍŠ, NESTRATÍŠ!

Prínosy

Poznávacia turistika ako alternatíva k masovej konzumnej turistike a využívanie bezprostredného okolia namiesto vzdialených zahraničných destinácií na účely dovolenky:

- Obmedzuje znečisťovanie životného prostredia a emisií skleníkových plynov – práve malé vzdialnosti umožňujú bez problémov použiť bezuhlíkovú dopravu bicyklom, stopom, koňmo alebo peši. Ak sa to nedá, treba použiť hromadnú dopravu. Osobné autá iba výnimočne a vtedy, ak sú plne vyťažené!
- Podporuje učenie a získavanie praktických vedomostí – spoznávaním prírodných a kultúrnych hodnôt v blízkom okolí sa obohacujeme o vedomosti a zážitky a vytvárame si užší vzťah ku krajine, v ktorej žijeme. Niekedy vieme všetko o reštauráciách v Splite, ale nič o vzácnych pamiatkach a jedinečnej prírode v bezprostrednom okolí nášho bydliska. Spoznávaním miestnych umelcov, remeselníkov a majstrov získame praktické skúsenosti a zručnosti využiteľné v budúcnosti.
- Podporuje lokálnu ekonomiku – využívaním miestne dostupných služieb, dopravy, stravovania a ubytovania podporujeme lokálnu zamestnanosť. Naopak, všetky výdavky počas dovolenky v zahraničí sú zbytočným únikom peňazí z vlastného regiónu, ktoré doma chýbajú.

Užitočné informácie

Ak má byť turizmus prínosom pre regióny, musí byť založený na správnom základe a zodpovednom správaní sa turistov a dovolenkárov. To znamená dodržiavať niektoré zásady, ktoré by mala škola – v triedach aj v praxi – vštepiť mladým ľuďom do pamäte. Napríklad:

- Rešpektovať ekologickú únosnosť prostredia – učebnicovým príkladom nerešpektovania tejto zásady je živelný rozvoj „cestovného ruchu“ na Donovaloch.
- Podporovať decentralizované poskytovanie služieb (najmä ubytovania a stravovania) namiesto veľkokapacitných hotelov, hypermarketov a turistických stredísk.
- Dbať na to, aby podstatná časť príjmov z cestovného ruchu ostala v regióne (namiesto „vysávania“ príjmov z turistiky firmami, ktoré nie sú lokálne).
- Využívať bezmotorovú a verejnú dopravu a obmedzovať dopravu autami a lietadlami.
- Konzum nahradiť poznávaním a aktívnou činnosťou – učenie, prežívanie a fyzická aktivita má prednosť pred materiálnou spotrebou a pasívnym konzumom elektronických produktov.
- Uprednostňovať lokálne hodnoty pred cudzími alebo komerčnými atrakciami – ale pozor na gýče.
- Hľadať autenticitu – prostredníctvom miestnych sprievodcov, lokálneho jazyka, jedla a produktov sa dá preniknúť regiónu „pod kožu“ a dozvedieť sa dôležité veci o živote tamojších ľudí v minulosti a dnes.
- Ponuka pre turistov a návštevníkov by mala podporovať zdravý životný štýl – nestresujúce aktivity, veľa pohybu, jedlo pripravené z lokálnych a sezónnych surovín a podobne.

ČO SA NAUČÍŠ, NESTRATÍŠ!

Než začnete

Najprv si koncepcne vyjasnite, ako túto tému uchopíte:

- Na čo sa chcete zamerať: na prírodu, kultúru, remeslá, umenie, pamiatky, infraštruktúru?
- Čo bude váš cieľový región: mikroregión, okres, okolie mesta dostupné bicyklom alebo širšie okolie prístupné verejnou dopravou?
- Budete potrebovať nejaké peniaze? Koľko a odkiaľ ich vezmete?
- Čo chcete dosiahnuť: iba umožniť žiakom zažiť „poéziu“ nízkonákladovej poznávacej turistiky, vzbudiť v nich záujem o región, v ktorom žijú, alebo aj prepojiť tieto zámery s vyučovaním súvisiacich predmetov a praktických zručností?

Ako na to

1. Vyberte si so žiakmi lokality, ktoré vás zaujímajú – orientačne zistite, kedy je najvhodnejší čas na výlety, ich dostupnosť, čo ponúkajú.
2. Podľa zamerania výletov ponúknite spoluprácu kolegom učiteľom biológie, zemepisu, dejepisu, prípadne oslovte znalcov vybraných lokalít.
3. Pred každým výletom urobte prieskum – požiadajte žiakov, aby o každej lokalite zistili čo najviac informácií a navzájom sa o nich informovali. Môžete pritom využiť rôzne techniky: spoločnú diskusiu, skupinové práce, prezentácie, kvízy a podobne.
4. Pre každý výlet si stanovte priority – napríklad poznávanie pamiatok (žiaci, ktorí dobre kreslia, môžete požiadať, aby vybrané objekty výtvarne stvárnil; výreční žiaci môžu robiť rozhovory s miestnymi ľuďmi a zaznamenať príbehy viažuce sa k pamiatkam), prírody a krajiny, dostupnosti regiónu, kvality ponúkaných služieb (napríklad možnosť kúpiť potraviny v malom obchode od miestnych výrobcov, spať „pod širákom“ alebo stanovať a podobne), tradícií a remesiel.
5. Všetky zistenia zaznamenávajúte – rozdeľte úlohy žiakom. Jedni môžu fotiť, natáčať, iní zapisovať, ďalší hľadajú informácie o regióne v turistickej kancelárii alebo navštívia správu chráneného územia a obecný úrad. Svoje zážitky a postrehy nech dokumentujú – aj to je cenná zručnosť, ktorú sa musia naučiť.
6. Po výlete spracujte získaný materiál a zhrňte zistenia – toto je kľúčová súčasť výletu a bez nej je výlet jednorazovou akciou, na ktorú sa rýchlo zabúda! Hovorte so žiakmi o tom, čo videli, počuli a zaznamenali. Pomôžte im roztriediť a správne štruktúrovať zistené informácie a vyvodiť z nich zmysluplné závery. Až v tejto fáze mnohí žiaci pochopia zmysel „hier“ v teréne a naučia sa učiť z vlastných zážitkov. Toto je správny čas, kedy im môžete vysvetliť, prečo je dôležité, aby v regiónoch existovali táboriská, miestne obchodíky a malé penzióny a ako zhubne na ne pôsobí veľký hotel a supermarket. Aj ako to všetko súvisí so zmenou klímy... Toto je náuka o spoločnosti v praxi!
7. Zistenia si nenechajte pre seba – môžete pripraviť webstránku o regióne, blog, elektronickú prezentáciu môžete poslať do iných škôl (napr. prostredníctvom siete Zelených škôl alebo členských škôl Klimatickej aliancie). Žiaci môžu pripraviť výstavu navštívených lokalít pre svojich rodičov.

ČO SA NAUČÍŠ, NESTRATÍŠ!

Mnohé kroky môžu za vás urobiť združenia, ktoré ponúkajú kvalitné a premyslené poznávacie výlety pre školy. „Napasujte“ ich ponuku na svoje potreby. Tu je niekoľko tipov:

- Občianske združenie Ekovýlety (Bratislava): www.ekovylety.sk
- Ekocentrum Sosna (Družstevná pri Hornáde): www.sosna.sk
- Ekocentrum Živá učebnica (Banská Štiavnica): www.zivaucebica.daphne.sk
- Daphne – Inštitút aplikovanej ekológie (Bratislava): www.daphne.sk/content/ekovychova
- Stredisko environmentálnej výchovy SAŽP Dropie (Zemianska Olča): www.sazp.sk/SEV/dropie
- Vzdelávacie centrum Zaježová (Zaježová): www.zivica.sk/zajezova
- Vydra – Vidiecka rozvojová aktivita (Čierny Balog): www.vydra.sk

A niečo môže urobiť pre svojich žiakov každá škola hneď a zadarmo: poskytnúť tento materiál vedúcim výletov, ktoré škola organizuje a zakázať návštevy supermarketov počas školských výletov...

Nezabudnite

- Raz vidieť a zažiť je viac ako stokrát počuť. Kto si „za mladí“ zvykol plahočiť sa v akvaparku a nikdy s rovesníkmi nestanovil, iba ťažko sa v dospelosti rozhodne pre dlhé štreky cez hory a zarastené lúky po vlastných nohách.
- Malé je krásne – v plnej miere to platí aj pre dovolenky a využívanie voľného času! Veľké, jednorazové a exotické dovolenkovanie zaťažuje prírodu aj peňaženku. Rozumnejšie je dopriať si relax postupne a pravidelne – napríklad rozložiť si dovolenku na viac predĺžených víkendov počas roka na poznávanie okolitých regiónov, tráviť viac času a častejšie s rodinou a priateľmi, zažívať sezónne premeny krajiny.
- Podľa prognóz vyčerpávania svetových zásob ropy, ľudská spoločnosť vstupuje do éry ropného zlomu. Ak je tak, môžeme očakávať, že sa spotreba ropy začne rýchlo a plošne obmedzovať na najnevyhnutnejšie činnosti. Konzumná turistika a doprava za zábavou na veľké vzdialenosti bude onedlho minulosťou pre veľkú väčšinu ľudí. Súčasní žiaci základných škôl už takúto situáciu zažijú. A bude dobré, keď ich škola na túto zmenu včas pripraví.

Zdroje informácií: vlastné materiály Priateľov Zeme-CEPA a publikácie združenia Pospolitosť pre harmonický život, OZ Tatry a Centra environmentálnej a etickej výchovy Živica